

Олена ВАРАВА

заступник директора з навчальної роботи,
Кіровоградський медичний коледж ім. Є. Й. Мухіна, м. Кіровоград

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

У статті висвітлені проблеми якості професійної підготовки студентів медичних коледжів. Встановлено, що реалізація мети забезпечення якісної професійної освіти в медичних коледжах передбачає використання комплексу заходів, зокрема й потенціал міжнародного співробітництва. Запропоновано основні ідеї внутрішньої системи якості професійної підготовки студентів медичних коледжів. Структуровано кризи професійного становлення в період навчання в медичному коледжі, які впливають на якість професійної підготовки студентів. Окреслено напрями підвищення ефективності професійної підготовки студентів у медичних коледжах.

Ключові слова: професійна підготовка, медичні коледжі, кризи професійного становлення, якість професійної освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах гуманізації та гуманітаризації професійної освіти України одним з пріоритетних напрямів удосконалення підготовки студентів в медичних коледжах є розробка моделей підготовки фахівців, зорієнтованих на їхній гармонійний розвиток, становлення професійної самосвідомості та формування професійно важливих якостей. Нині в Україні якість освіти обговорюється все частіше і, зазвичай, як проблема, а не досягнення. Майже всі реформи, які здійснюються в сфері професійної освіти, обґрунтовуються необхідністю підвищувати її якість. Співставляючи загальноосвітні й українські виклики професійної освіти, В. Кремень відзначає три ключові чинники, які впливають на звернення до проблем якості освіти: зниження можливостей державного фінансування професійної освіти, її масовізація й інтернаціоналізація [1, с. 147]. Можна по-різному трактувати ці чинники, але загальний висновок полягає в тому, що в сучасних умовах постійних соціокультурних трансформацій перед кожною особистістю і соціальною системою все гостріше постає проблема самовизначення.

Звернення до концепту якості у вирішенні такої проблеми є не випадковим: за цим терміном приховані і шляхи вирішення проблеми і шляхи симуляції її вирішення. Ключовою точкою, в якій ці два шляхи розходяться, є розуміння самого змісту концепту “якість освіти” як остаточно певної мети або проблеми, що вимагає подальшого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Загальнопедагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців, організації освітнього процесу досліджували В. Андрущенко, М. Кадемія, В. Кремень, О. Матяш, В. Шахов та ін. Проблеми якості освіти у навчальних закладах I–II рівнів акредитації є предметом наукових розвідок таких науковців: Г. Васянович, Р. Гуревич, І. Зязюн, А. Коломієць, В. Штифурак та ін. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить про необхідність подальшого вивчення проблеми якості освіти у медичних коледжах, пошуку шляхів її вирішення та їхньої практичної реалізації.

Тому **метою статті** є визначення критеріїв ефективності якості професійної підготовки студентів медичних коледжів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще досить недавно професійна освіта розглядалася як засіб здійснення культурно-політичного впливу, а нині вона розглядається як товар. Сучасний світовий ринок освіти оцінюється приблизно в 100 мільярдів доларів і ця цифра приблизно еквівалентна річному обороту світових ринків золота, необроблених алмазів і ювелірних діамантів разом узятих. Не дивно, що практично всі провідні або просто досить багаті країни активно й цілеспрямовано працюють над тим, щоб закріпити за собою місце в цій перспективній економічній ніші. Йде напружена конкурентна боротьба, з одного боку, за студентів, а з іншого – за викладацькі кадри, педагогічні технології і доступ до ресурсів, необхідних для матеріального забезпечення освітнього процесу [2, с. 69]. Таким чином, можемо припустити, що на сучасному етапі глобалізації на нашій планеті розгорнулася стратегічна боротьба за сукупний світовий інтелект. Усі розвинені країни світу

вже визначили стратегію власного розвитку: формування інноваційної моделі економіки, заснованої на знаннях, адже основною причиною виникаючих криз є критичний розрив між вимогами економіки і якістю освіти нації.

Основними реформами, які проводяться у провідних країнах світу є:

- 1) розвиток ефективних систем забезпечення якості;
- 2) створення інституційних, загальнонаціональних та європейських систем якості; пошук загальних критеріїв і методів;
- 3) покладання відповідальності за забезпечення якості на навчальний заклад як основу його підзвітності перед суспільством;
- 4) формування провідних компонентів національних систем забезпечення якості, що має на меті визначення обов'язків органів і установ, оцінювання програм і навчальних закладів, застосування внутрішньої і зовнішньої оцінки, впровадження систем акредитації та співставних процедур, міжнародне партнерство і побудова мереж навчального закладу [3, с. 44].

Реалізація мети забезпечення якісної професійної освіти в медичних коледжах передбачає використання комплексу заходів, зокрема й потенціал міжнародного співробітництва:

забезпечення випускників професійними знаннями, збагаченими міжнародним компонентом, навичками міжкультурного спілкування і готовності до життя і діяльності в умовах міжнародного співробітництва та конкуренції [4, с. 208];

залучення міжнародних компонентів у всі сфери (освітню, наукову, управлінську та ін.) діяльності медичного коледжу;

наявність ефективної системи управління якістю освіти, створеної на основі міжнародних вимог, стандартів;

здійснення на постійній основі науково-педагогічних зв'язків із зарубіжними медичними коледжами та закладами вищої медичної освіти, науковими центрами та міжнародними організаціями, академічного обміну викладачами, слухачами та студентами; участь в міжнародних освітніх і наукових програмах і проектах.

Водночас основою внутрішньої системи якості підготовки студентів медичних коледжів повинні бути покладені такі ідеї:

1) управління якістю реалізується як управління станом освітньої системи на основі концепцій, закладених у стандартах менеджменту, і як управління кінцевим результатом шляхом кількісної та якісної оцінки індивідуальної діяльності студента на всіх етапах навчання;

2) використання принципу коректного зворотного зв'язку на всіх етапах освоєння освітньої програми за фахом, а також на етапі адаптації до професійної діяльності випускника;

3) відкритість інформаційного середовища для викладачів, співробітників, студентів, потенційних роботодавців, контролюючих органів та громадських організацій.

Окрім проблем якості професійної освіти загалом, існує проблема якості професійної підготовки, яку в межах статті розглядатимемо як сукупність організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують формування особистості професіонала. Серед чинників, що детермінують професійне становлення особистості на етапі професійного навчання, Т. Кравцова виокремлює соціальну ситуацію розвитку (вступ до медичного коледжу), яка зумовлює перетворення навчально-професійної діяльності в провідну діяльність цього періоду. В її межах відбувається формування основних новоутворень особистості студентського віку – професійної самосвідомості та професійно-важливих якостей [4, с. 210]. Подібної думки дотримується І. Харашук, яка стверджує, що під час навчання в медичному коледжі у студентів присутні три форми професійної активності (навчальної діяльності): шкільно-навчальна (сформована до вступу в коледж), навчально-академічна (формується на 2-му курсі і забезпечує засвоєння фундаментальних дисциплін) та навчально-професійна (формується під час виробничої практики на 3-му і 4-му курсах навчання). У своїй сукупності вони забезпечують розвиток провідних новоутворень особистості майбутнього фахівця [5, с. 112].

Таким чином, етап професійного навчання охоплює два періоди: навчально-академічний період (1-2-й курси навчання) і навчально-професійний (3-4-й курси). Перший період пов'язаний з формуванням навчальної діяльності, адекватної вимогам коледжу й особистості студента та відбувається шляхом низки фаз: “післявступна ейфорія” й апробування допрофесійних форм навчальної діяльності, фаза усвідомлення неефективності професійних форм навчальної діяльності та формування нових, а також фаза найвищого розвитку навчально-академічної діяльності студента. У навчально-професійний період закладаються основи особистості професіонала, а також психологічної системи професійної діяльності.

Досить цікавою стосовно криз професійного розвитку є думка О. Кокун, які автор відносить до групи нормативних вікових криз, які визначають характер особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців шляхом актуалізації усвідомлення студентами власної некомпетентності, невідповідності до обраної професії, своєї невідповідності вимогам, що висувуються до особистості фахівця. Зокрема, для етапу професійного навчання, на думку автора, характерна наявність двох криз: кризи навчально-професійної орієнтації та кризи професійного навчання. Перша з них пов'язана з вибором професійного навчального закладу та способу професійної підготовки, а друга – безпосередньо з періодом навчання в медичному коледжі [6, с. 119].

На думку С. Лоттер (С. Lotter), В. Харвуд (W. Harwood) та Дж. Бонер (J. Bonner), спектр криз професійного розвитку на етапі професійного навчання дещо ширший. Так, для 1-го курсу навчання характерна “криза очікувань”, пов'язана із зіткненням очікувань недавніх абітурієнтів щодо обраної професії з навчальними буднями 1-го курсу. Ця криза провокує: хибні уявлення про майбутню професію, невизначеність професійних цілей, невірна суб'єктивна модель навчальної діяльності тощо. Однак пік професійної невідповідності особистості припадає на другий рік навчання в медичному коледжі, так званий «негативний синдром 2-го курсу», який пов'язаний з подоланням суперечності

між рівнем допрофесійної підготовки студентів і вимогами медичного коледжу [7, с. 200]. Студенти розчаровуються у власному професійному виборі, задумуються про зміну навчального закладу, зміну спеціальності. Істотним є те, що криза має місце і за хороших загалом показників успішності навчання. Ці симптоми, вважає Н. Антонова, досягають своєї максимальної виразності на 3-му курсі навчання і виявляються у “кризі професійного самовизначення” [8, с. 5]. Основною причиною її виникнення є відсутність у студентів медичного коледжу цілеспрямованого формування в професійній підготовці якостей особистості, що становлять основу професії. Навчання на 4 курсі супроводжується “кризою спеціалізації” та “кризою працевлаштування”. Перша криза пов’язана з вивченням спеціальних дисциплін і виходом студентів на самостійну виробничу практику, під час якої відбувається трансформація навчально-професійної діяльності в професійну. Тоді як друга криза визначає професійний розвиток особистості студентів наприкінці навчання в медичному коледжі, коли вони займаються пошуком місця роботи і плануванням власної кар’єри [9, с. 253].

Таким чином, основним завдання професійної підготовки студентів в медичних коледжах є формування особистості майбутнього професіонала, зокрема, розвиток його професійного самосвідомості. Адже на думку науковців, медичний коледж є освітнім середовищем для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи [10].

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. З цих позицій значущими напрямками підвищення ефективності професійної підготовки студентів у медичних коледжах, на нашу думку, є:

- 1) розробка системи професійного відбору абітурієнтів за спеціальностями, яка б дозволила шляхом використання надійних, диференційованих, прогностичних методик, відібрати студентів, які за індивідуальними властивостями відповідають вимогам, що висувуються до особистості фахівця в цій сфері;

2) реалізація індивідуально-диференційованого підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців, що передбачає не лише урахування індивідуальних, вікових та соціально-психологічних особливостей студентів, а й вивчення їхньої динаміки успішності протягом усього навчання з метою дотримання вчасної корекції;

3) цілеспрямоване формування на 1–2 курсах навчання загальних способів орієнтування майбутніх фахівців у навчально-професійній діяльності, міжособистісній взаємодії, в новій ситуації розвитку (вступ і навчання в медичному коледжі);

4) психолого-педагогічне керівництво професійним та особистісним самовизначенням студентів шляхом вивчення та аналізу професіоналів, зустрічей з досвідченими фахівцями, складання карт професійного росту і самовдосконалення;

5) підвищення рівня професійної мотивації студентів шляхом розвитку позитивного ставлення до обраної професії та формування компетентних уявлень про неї шляхом аргументованого роз'яснення цілей та значення вивчення кожної дисципліни, передбаченої навчальним планом.

6) забезпечення можливостей творчого самовідчуття, осмислення та здійснення майбутніми фахівцями власного професійного «Я», шляхом організації керованої самостійної роботи студентів;

7) забезпечення діалогового процесу навчання за допомогою використання інтерактивних методів (діалог, організаційно-навчальні ігри, групові дискусії тощо), що забезпечують розвиток у майбутніх фахівців рефлексивності як здатності особистості до активного осмислення власного внутрішнього світу.

Список використаної літератури

1. Кремень В. Г. Особливості функціонування професійної освіти України. *Освіта. Технікуми, коледжі*. 2002. №3 (4). С. 145–158.

2. Коваленко В. Принципи професійної підготовки студентів медичного коледжу. *Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку*: Збірник наук. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. С. 68–70.
3. Галимов А. М. Управление профессиональной подготовкой студентов вузов на основе повышения качества образования. *Высшее образование сегодня*. 2017. № 12. С. 42–48.
4. Кравцова Т. Формування професійної компетентності майбутніх молодших медичних працівників засобами проблемно-модульного навчання. *Наукові записки КДПУ ім. Винниченка: Сер. : Педагогічні науки*. 2013. Вип. 120. С. 208–211.
5. Харащук І. Особливості формування професійної компетентності студентів медичного коледжу: реалії та перспективи. *Освітній простір України*. 2017. № 11. С. 109–114.
6. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ : ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2012. 200 с.
7. Lotter C., Harwood W., Bonner J. Overcoming a learning bottleneck: Inquiry professional development for secondary science teachers. *Journal of Science Teacher Education*. 2006. Vol. 17. № 3. P. 185–216.
8. Антонова Н. О. Кризові явища у професійному становленні студентів-психологів та психологів-практиків. *Актуальні проблеми психології*. 2007. Вип. 6 (7). С. 3–9.
9. Беляєва Л. В., Дубяга А. А. Фактори та динаміка формування “кризи розчарувань” у студентів допомагаючи професій. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. 2012. Вип. 32-33(36-37) С. 250–257.
10. Мельничук І. М., Козак Х. І. Медичний коледж як освітнє середовище формування професійної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 16(59). С. 212–215.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Мельничук І. М.

Варава Е. Б. Критерии эффективности качества профессиональной подготовки студентов в медицинском колледже

В статье освещены проблемы качества профессиональной подготовки студентов медицинских колледжей. Установлено, что реализация цели обеспечения качественного профессионального образования в медицинских колледжах предусматривает использование комплекса мер, включая потенциал международного сотрудничества. Предложены основные идеи внутренней системы качества профессиональной подготовки студентов медицинских колледжей. Структурированы кризисы профессионального становления в период обучения в медицинском колледже, влияющие на качество профессиональной подготовки студентов. Определены направления повышения эффективности профессиональной подготовки студентов в медицинских колледжах.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, медицинские колледжи, кризисы профессионального становления, качество профессионального образования.

Varava O. Criteria of Efficiency of Professional Training of Students in Medical Colleges

The problems of the quality of the professional training of medical college students are covered in the article. The quality of the educational process is an important strategic task and the main competitive advantage of educational institutions. The urgency of the problem of improving the quality of professional education in medical colleges is due to the need for a new model of education and a gradual transition to innovative education and knowledge-based economies, where human capital becomes the main productive force of society, as well as the growth of the requirements of the economy, the labor market, employers and the whole society in general to the quality of specialists' training. Quality as a relative concept has two aspects: the first – compliance with standards or specifications; the second – correspondence to the consumer's requests. Quality of education is not only the result of the output (student's education), but also the quality of goals, the quality of the organization of educational process and the quality of teaching staff.

The crises of professional development in the period of studying at a medical college has been structured. These crises affects the quality of students' professional training (1st course – “crisis of expectations”, 2nd course – “negative syndrome of 2nd course”, 3rd course – “crisis of professional self-determination”, 4th course – “crisis of specialization” and “crisis of employment”). The directions of increasing the efficiency of professional training of students in medical colleges are outlined (professional selection of students in specialties; the implementation of an individually differentiated approach in the training of future specialists; the purposeful formation of 1-2 courses of training on the general ways of future specialists' orientation in educational and professional activities, interpersonal interaction, in the new developmental situation; professional's psychological and pedagogical leadership and students' personal self-determination; increase of medical colleges students' professional motivation level; providing opportunities for creative self-awareness, understanding and implementation of future professionals' own professional “I”; providing educational dialogue process using interactive teaching methods).

Key words: professional training, medical colleges, professional development crises, quality of professional education.